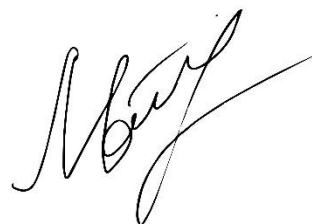

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЯШ-ГНЕДЮК ІРИНА МИХАЙЛІВНА

УДК 811.111 : 81'42

**АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *FAMILY* В БРИТАНСЬКОМУ
ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ XVIII – XXI СТ.**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Херсон – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі англійської філології ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, професор
МЕЛЬНИК Ярослав Григорович,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
професор кафедри загального та германського мовознавства

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, доцент
МАРИНА Олена Сергіївна,
Київський національний лінгвістичний університет,
завідувач кафедри англійської філології, перекладу та філософії мови імені професора О.М. Мороховського

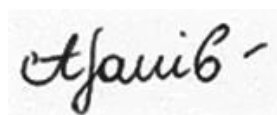
кандидат філологічних наук, доцент
ПРИХОДЧЕНКО Олександра Олексіївна,
Запорізький національний університет,
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування

Захист відбудеться “14” травня 2021 р. о 14:30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 67.051.05 Херсонського державного університету за адресою: м. Херсон, провулок Інженера Корсакова, 47, корп. 5.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Херсонського державного університету за адресою: м. Херсон, вул. Університетська, 27.

Автореферат розісланий “14” квітня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат філологічних наук, доцент

А.О. Цапів

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферовану дисертацію присвячено дослідженню особливостей актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI століть.

Питання про те, яким чином мова допомагає сегментувати, категоризувати навколишню дійсність і досвід її носіїв, завжди було в центрі уваги вчених (Т.А. ван Дейк, Л. Вайсгербер, А. Вежбицька, В. фон Гумбольдт, Дж. Лакоф, А. Лерер, О.О. Потєбня, Е. Рош, Ф. де Соссюр, Е. Сепір, Дж. Тейлор, Б. Уорф, Н. Хомський та ін.). Особливого значення при цьому набуває питання лексичної номінації як засобу фіксації змін, що безперервно відбуваються й осмислюються людиною в її суспільній практиці. В центрі уваги запропонованої розвідки стоїть завдання простежити процес формування уявлення про носіїв англійської мови на лексикографічному та публіцистичному матеріалах в діахронії впродовж останніх чотирьох століть і виявити специфіку концептуалізації й категоризації цього сегмента навколишньої дійсності.

Актуальність роботи визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на вивчення мовних одиниць з урахуванням культурних, ментальних, історичних процесів та ін., покладених в основу категоризації світу, концептуалізації знань і мовної репрезентації цих знань. Актуальність теми дослідження зумовлена також недостатньою кількістю напрацювань, які б дали змогу отримати цілісне й несуперечливе уявлення про динаміку британського публіцистичного дискурсу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає науковим дослідженням кафедри англійської мови і літератури ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», пов'язаним із темою «Концептуальна та мовна картини світу» (номер державної реєстрації 0113U001963). Тема дисертації затверджена вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 4 від 30 квітня 2013 р.) та уточнена вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 4 від 23 квітня 2019 р.).

Мета роботи – виявити та схарактеризувати семантичні та дискурсивні особливості актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі в діахронії з кінця XVIII століття до 2020 року включно.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

- уточнити термінологічний апарат дослідження та розробити комплексну методіку аналізу мовної об'єктивації концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі;
- інвентаризувати й описати засоби мовного втілення концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі;
- виявити й охарактеризувати способи об'єктивації культурної інформації у словниках та простежити динаміку лексичного значення аналізованих мовних одиниць;

- встановити й описати детермінованість способів мовного аранжування концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі;
- здійснити фреймове моделювання концепту FAMILY та простежити у діячності природу історичних констант та змінних структури концепту.

Об'єктом дослідження є концепт FAMILY в британському публіцистичному дискурсі.

Предметом аналізу є когнітивно-семантичні та дискурсивні характеристики засобів вербалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі.

Матеріалом дослідження стали словникові статті британських фундаментальних лексикографічних праць XVIII–XXI століть, а також публіцистичні тексти з видань *The British Newspaper Archive*, *The Times* та *The Telegraph* періоду з кінця XVIII століття до 2020 року включно.

Методологічною основою дослідження слугують положення сучасної мовознавчої науки, які розкривають складну природу тріади «мова – людина – культура» в антропоцентричній парадигмі із застосуванням когнітивно-семантичного підходу.

Теоретичною базою роботи є основоположні праці українських і зарубіжних вчених у галузі *лексичної семантики* (Ю.Д. Апресяна, І.В. Арнольд, Р.О. Будагова, Л.М. Васильєва, А. Вежбицької, В.Г. Гака, В. фон Гумбольдта, Н.Г. Єсипенко, В.А. Звєгінцова, І.М. Кобозєвої, М.Г. Комлєва, В.В. Левицького, В.М. Манакіна, Я.Г. Мельника, Ю.Н. Найди, Е. Сєпіра, О.І. Смирницького, Ж.П. Соколовської, Б.Л. Уорфа та ін.), *когнітивної лінгвістики* (Н.Д. Арутюнової, В. Еванса, С.А. Жаботинської, О.С. Кубрякової, Дж. Лайонза, А.М. Приходька, Ч. Філмора та ін.), *лінгвокультурології* (Є. Бартмінського, Є.М. Верещагіна, В.В. Воробйова, С.В. Іванової, Ю.М. Караулова, О.О. Корнілова, В.Г. Костомарова, В.В. Красних, В.А. Маслової, О.О. Потєбні, Ю.С. Степанова, В.М. Телії, Г.Д. Томахіна та ін.), *теоретичної та практичної лексикографії* (В.В. Виноградова, П.М. Денисова, В.В. Дубічинського, А.П. Євгенєвої, Л. Єльмслева, Х. Касареса, С. Огдена, С.І. Ожегова, Н.Ю.Шведової, Л.В. Щєрби та ін.), *теорії дискурсу* (Н.Д. Арутюнової, Ф.С. Бацевича, А.П. Загнітка, В.І. Карасика, О.С. Кубрякової, С.І. Потапенка, І.С. Шевченко та ін.).

Мета й завдання дисертації, а також специфіка досліджуваного об'єкта зумовили необхідність комплексного використання низки **методів**. *Описово-аналітичний* метод застосовано під час аналізу емпіричного матеріалу з подальшим описом й узагальненням результатів. *Методи аналізу і синтезу* використано в аналітичних оглядах підходів до вивчення дискурсу, мовної картини світу, способів концептуалізації дійсності; елементи *дефініційного аналізу* – для встановлення семантичних ознак лексичних одиниць; *методика когнітивно-дискурсивної інтерпретації* – для виокремлення дискурсивних контекстів вербалізації концепту FAMILY; метод *фреймового моделювання* – для виокремлення слотів концепту FAMILY та простеження історичних констант та змінних структури концепту.

Наукова новизна одержаних результатів, отриманих особисто здобувачкою наукового ступеня і поданих на захист, полягає в тому, що в дисертації *вперше здійснене комплексне дослідження* об'єктивації концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі. *Уперше представлено системний опис еволюції концепту FAMILY в британській мовній картині світу.* Основний результат дослідження полягає у *виокремленні слотів*, які наповнюють концепт FAMILY, та *реконструкції* динаміки розвитку аналізованих когнітивно-семантичних структур та їх актуалізації у британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI століть. У роботі *виявлено й охарактеризовано* історичні константи та змінні структури концепту FAMILY з демонстрацією ефективності лінгвокультурного моделювання фрагмента мовної картини світу на основі принципів системності, ієрархічності, інтегративності та інтерпретативності.

Наукова новизна результатів дослідження може бути узагальнена в таких **положеннях, що виносяться на захист:**

1. Концепт FAMILY є складним етно-соціо-лінгво-ментальним конструктом британської картини світу, що містить слоти HOME, MARRIAGE, WIFE, HUSBAND, PARENT, MOTHER, FATHER, CHILD, WOMAN, MAN, LOVE.

2. У межах семантичної структури слова можна виокремити лінгвокультурну складову, яка реалізується через ієрархію сем і семем лексичного значення, їх актуалізацію чи нівелювання, «міграцію» окремих складників у межах семантичної структури, стилістичні позначки та їх динаміку. Динаміка сем і семем у межах структури лексичного значення іменників-актуалізаторів концепту FAMILY є відображенням еволюції знань людини і набутого досвіду про довколишній світ; актуалізація чи нівелювання окремих компонентів відбувається під впливом історичних, політичних, культурних, наукових, соціальних та інших процесів.

3. Когнітивно-семантичний підхід уможливорює аналіз концептуального виміру семантичної структури значення. Актуалізація лексичного значення іменників, які вербалізують концепт FAMILY у публіцистичному дискурсі, залежить від їх релевантності і значущості на певному етапі розвитку мовної спільноти. Невідповідність лексикографічної експлікації лексичного значення іменника й об'єктивації окремих компонентів лексико-семантичної структури в публіцистичному дискурсі є виразником суспільних настроїв, тенденцій, рухів, які ще не ввійшли до розряду загальноприйнятих на певному етапі розвитку соціуму.

4. Динаміка реалізації словникових дефініцій у публіцистичних текстах Великої Британії XVIII-XXI ст. не є цілковитим втіленням динаміки словникових тлумачень лексем, відібраних для аналізу. Певні семи і семеми відходять на периферію, що підтверджує їх відносну роль як лінгвокультурного компонента значення. Домінантну актуалізацію отримують ті семи і семеми лексичного значення, які є характерними для усіх членів культурно-мовно середовища.

5. Домінантними фреймами, в основі усіх визначених слотів в публіцистичному дискурсі XVIII-XXI ст. є предметний, акціональний та

посесивний фрейми. Ідентифікаційний та компаративний фрейми є додатковими концептуальними формами актуалізації, які переважно спостерігаємо у ХХ та ХІХ ст., що свідчить про розвиток і розширення аналізованих фреймів, а також показує розвиток публіцистичного дискурсу, його контентне наповнення та формальне вираження.

Теоретичне значення роботи визначається її внеском у формування наукових уявлень про процеси концептуалізації та дискурсивної реалізації концептуальних структур, що сприяє розбудові теоретичних підвалин когнітивно-дискурсивного підходу до аналізу мовних явищ. Виділення й системний опис засобів об'єктивації концепту FAMILY, проведене фреймове моделювання аналізованих концептуальних сутностей поглиблює когнітивну теорію в царині дослідження універсальних концептів. Виокремлення слотів концепту FAMILY та встановлення ергономічної та інтенційної детермінованості способів їх мовного аранжування в британському публіцистичному дискурсі удосконалюють наукове знання в галузі когнітивної лінгвістики та дискурсології.

Практична цінність дисертації полягає в тому, що її матеріали можуть бути використані в навчальному процесі вищих закладів освіти в лекційних курсах з лексикології (розділ «Семантична структура слова»), когнітивної лінгвістики (Розділ «Фреймова семантика»), дискурсології (Розділ «Структура та одиниці дискурсу»), а також у написанні курсових і магістерських робіт. Результати дослідження можуть бути використані у створенні навчально-методичних розробок і посібників для студентів-германістів.

Апробація роботи. Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження обговорено та апробовано на засіданнях та щорічних звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу кафедри англійської філології факультету іноземних мов ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»; на тринадцяти міжнародних науково-практичних конференціях: «Міжкультурна комунікація: Мова – Культура – Особистість» (Острог, 2013, 2014, 2015), «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації» (Острог, 2013), «Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии» (Москва, 2013), «Диалог культур: лингвокультурологическая база гуманитарного образования» (Сімферополь, 2013), «Verbal Culture of the Humanity through the Prism of Ages» (Лондон, 2013), «Мова і культура» (Київ, 2014), «Modern Problems of Education and Science» (Будапешт, 2014), «Слово – Текст – Мова у дослідницьких парадигмах сучасної лінгвістики» (Харків, 2015), «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації ELLIC 2016» (Івано-Франківськ, 2016), «Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови і літератури» (Одеса, 2016), «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації ELLIC 2017» (Івано-Франківськ, 2017).

Публікації. Основні положення дисертації знайшли відображення у 15 одноосібних статтях у фахових виданнях України, 3 публікаціях за кордоном та 10 тезах доповідей на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Структура дослідження: дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури (407 позицій), списку використаних джерел (3 позиції), списку лексикографічних джерел (32 позиції), 15 додатків (обсягом 15 сторінок). Загальний обсяг дисертації становить 283 сторінки машинописного тексту, з них 232 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання й методи дослідження, окреслено теоретичне й практичне значення роботи, розкрито наукову новизну, подано відомості про апробацію отриманих результатів.

У першому розділі – **«Теоретичні засади дослідження актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст.»** – розглянуто синхронно-діахронний аспект дефініцій тлумачного словника з метою простежити еволюцію лексичного значення іменників, які наповнюють концепт FAMILY і його слоти.

У роботі доведено, що лексичне значення є результатом осмислення, аналізу, категоризації навколишньої дійсності в рамках конкретної культури, яка у представленому дослідженні знаходить відображення в іменниках, що наповнюють концепт FAMILY. Реалізація лексико-семантичних варіантів слова є прямим вказівником на ієрархію знань про позначуваний предмет чи явище, та на структуру і сукупність знань певної спільноти про світ загалом. Під час розгляду семантичної структури слова та словникових дефініцій в еволюційному ключі зроблено висновок, що важливими для їхньої динаміки є як екстралінгвальні (зумовлені потребою в комунікації; розвитком мислення, пізнавальної діяльності людини, необхідністю називати і виражати поняття; змінами в розвитку суспільства, цивілізації, потребою виразити свої відчуття), так і мовні фактори.

Якщо розглядати лінгвокогнітивний концепт як рух індивідуальної свідомості до культури нації, а лінгвокультурний – рух від культури до індивідуальної свідомості, то, відповідно до поставлених завдань роботи та її мети, виокремлюється підхід на перетині лінгвокультурології та когнітивної семантики, який уможливорює комплексне дослідження концептів, які відбивають досвід носії мови. Тому ми трактуємо концепт за А.М. Приходьком, який наголошує, що концепт є когнітивно-оцінним надбанням, яке відбиває етноспецифічне осягнення певного фрагмента позамовного світу та називає концепт *етно-соціо-психо-лінгво-культурним феноменом*.

Охарактеризована здатність публіцистичного дискурсу простежити взаємозалежність комунікативних потреб суспільства і мови: потреби

змінюються відповідно до динаміки культури і соціуму, а мовні засоби підлаштовуються під ці потреби. Отже, проєкція результатів аналізу лексичного значення (далі – ЛЗ) слова на публіцистичний дискурс дасть можливість виокремити саме ті семантичні компоненти, які є значущими і важливими на певному етапі розвитку суспільства. Крім того, залучення публіцистичного дискурсу допомагає унаочнити динаміку лінгвокультурної складової ЛЗ слова.

У другому розділі – «**Методологія дослідження актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі**» – окреслено методологічні засади аналізу лексичного значення іменників-репрезентантів слотів концепту FAMILY, обґрунтовано залучення асоціативного експерименту до дослідження, методу дискурс аналізу та методики фреймового моделювання.

Методологію дослідження характеризує інтеграція лінгвістичних парадигм та теорій. Методологічну основу роботи становлять дослідження вітчизняних та зарубіжних учених у різних сферах лінгвістики, а саме у сфері: *когнітивної лінгвістики*, зокрема *когнітивної семантики* (А. Вежбицька, С.А. Жаботинська, В.І. Карасик, О.С. Кубрякова, А.М. Приходько, О.О. Селіванова, І.С. Шевченко, V. Evans); *лінгвокультурології* (Є. Бартмінський, Е.Сепір, В.І. Кононенко, В.А. Маслова, Я.Г. Мельник, О.О. Потєбня, Ю.С. Степанов, В.М. Телія); *теорії дискурсу* (Н.Д. Арутюнова, Ф.С. Бацевич, А.П. Загнітко, В.І. Карасик, О.С. Кубрякова, А.М. Приходько, І.С. Шевченко, T.A. van. Dijk, N. Fairclough).

Загалом дослідження здійснено в шість етапів. На початковому етапі – відборі теоретичних положень – застосовується гіпотетико-дедуктивний метод аналізу.

На другому етапі сформоване асоціативне поле лексеми *family* за допомогою аналізу асоціативних словників та тезаурусів, а також верифікації даних за допомогою асоціативного експерименту. Так виявлено лексеми, які об'єктивують слоти концепту FAMILY.

На третьому етапі дослідження встановлено об'єктивацію лінгвокультурного компонента ЛЗ іменників у тлумачних словниках. Матеріалом дослідження слугують такі тлумачні словники: *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1792), *A Dictionary of The English Language* (1828), *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974), *A New English Dictionary on Historical Principles (Vol. IV. F – G (1901); Vol. V. H (to K) (1901); Vol. VI. Part I. L (1908); Vol. VI. M – N (1906); Vol. X. Part II – V – Z (1928))*, *Oxford Dictionaries Online* (2000-2017).

Четвертий етап дисертаційної роботи зосереджений на динаміці ЛЗ відібраних лексем. Дефініції зазначених лексем групуються в таблиці, які слугують матеріальним репрезентантом ЛЗ іменників. Модель лексичного значення будуємо за Я.Г. Мельником, котрий уперше запропонував такий методологічний підхід та обґрунтував доцільність використання моделі-таблиці під час аналізу лексичного значення слова. Така наочність дає можливість провести об'єктивний аналіз та простежити зміни у структурі ЛЗ досліджуваних

іменників як у синхронії, так і в діяхронії. На цьому етапі здійснюється детальний розгляд словникових статей, дефініцій, ілюстрацій тлумачення, аналіз окремих семем та їх змістового наповнення, виокремлення сем, встановлення їх ієрархії.

Під час п'ятого етапу дослідження здійснюємо перевірку результатів першого практичного розділу щодо актуалізації ЛЗ аналізованих слотів концепту FAMILY в публіцистичних текстах. Для цього матеріалом дослідження другого практичного розділу слугує британський медіа-дискурс XVIII–XXI ст. із рубрики «News» кінця XVIII ст. – початку XXI ст. онлайн-архівів *British Newspaper Archive* (кінець XVIII–2017), *The Times* (кінець XVIII–2017), *The Telegraph* (кінець XVIII–2017). Щоб виконати поставлене завдання, користуємось **методом дискурс аналізу**. Залучення цього методу в нашому випадку зумовлене необхідністю звузити поле пошуків до раціональних параметрів, а також необхідністю залучити позамовну складову: варто аналізувати мовні одиниці за межами узуального вжитку, тобто залучаючи текстовий масив, який маніфестує вибір і певні тлумачення цих мовних одиниць з урахуванням екстралінгвальних знань.

На шостому етапі нашого аналізу ми застосували методику фреймового моделювання С.А. Жаботинської. Типологія базисних фреймів включає предметний, акціональний, посесивний, ідентифікаційний та компаративний фрейми, а результатом такого аналізу є побудова моделі, яка передбачає деталізацію відношень між її елементами. Визначено основні фрейми, які дають змогу показати «найбільш узагальнені принципи категоризації та організації вербалізованої інформації, що стосується предметів світу, їх властивостей та відношень між ними». Визначені в межах фреймів схеми показують ті категорії, які є актуалізованими та найбільш представленими в публіцистичному дискурсі. Діахронічні зрізи, які проведені на основі дібраного матеріалу чотирьох століть, дають змогу виявити концептуальні відмінності між аналізованими слотами.

Усі етапи нашого дослідження й отримані результати супроводжуються використанням описового методу, який є планомірною інвентаризацією одиниць мови і поясненням особливостей їхньої будови та функціонування на певному (даному) етапі розвитку мови, тобто в синхронії.

Отже, мовна картина світу розглядається як функціональна система, яку ефективніше вивчати за допомогою інтеграційного підходу, оскільки в цьому випадку можливе використання різних методів, пристосованих до дослідження обраного об'єкта. Когнітивно-семантичне моделювання фрагмента мовної картини світу ефективно здійснювати з урахуванням принципів, що стосуються як облаштування самої функціональної системи (принцип ієрархічності), так і специфіки лексеми як лінгвокультурної одиниці (принципи інтегративності, репрезентативності, інтерпретативності).

Третій розділ – «**Зміна поняттєвого наповнення концепту FAMILY та його слотів у діяхронії**» – присвячено вивченню семантичної структури лексем, які наповнюють слоти концепту FAMILY, а саме: *family, marriage, wife, husband, mother, father, home, woman, love, happiness*.

Підґрунтям для аналізу концепту FAMILY слугує твердження Ч. Філлмора про групи, утворені базовими словами, оскільки кожна група є лексичним представником певної єдиної схеми досвіду чи певного знання. До того ж знання, яке лежить в основі значень слів кожної групи, розглядається як цілісне утворення, цілісна сутність. Такі групи слів об'єднує те, що вони мотивуються, визначаються і взаємно структуруються особливими уніфікованими конструкціями знання або пов'язаними схематизаціями досвіду, для яких можна використати загальний термін фрейм.

Із застосуванням методу компонентного аналізу в поєднанні з методом словникових дефініцій, а також з використанням даних інших суспільно-гуманітарних наук проведено аналіз названих лексем у синхронії та діахронії на підставі фундаментальних лексикографічних джерел Британії XVIII–XXI ст. Вибірка дослідження на цьому етапі становить 44 словникові статті: по 4 словникові статті для кожної лексеми, дібраної для аналізу. Тлумачення групуються хронологічно і оформлюються у таблиці, які дають можливість представити семантичну структуру іменників, що досліджуються, наочно, на площині.

Встановлено, що динаміка семантичної структури більшості лексем рухається в напрямку конкретизації значень. На прикладі лексем *wife*, *husband*, *marriage*, *love* виявлено, що широка варіативність вживання еволюціонує в лексеми з вузькою специфікою. Семантична структура згаданих лексем має тенденцію до спрощення. Поступове зникнення окремих сем і відтінків значень свідчить про відсіювання другорядних елементів й ознак, рафінування складових частин не лише лексем, але й концептів, вербалізованих ними. У процесі еволюції ядерні семи не втрачають своєї актуальності, а лексеми не набувають концептуально нових значень і не зазнають суттєвих трансформацій. Це є доказом того, що вони є одними з базових у британській мовній картині світу. Відсутність різкої динаміки вказує на повільну зміну у структурі знань і набутого досвіду, що передають зазначені лексеми. Наприклад, аналіз словникових статей дає можливість зробити висновок, що лексема *woman* складається з таких компонентів: *'female'*, *'adult'*, *'servant'*, *'emotionalizm'*, *'partner'*, *'womankind'*, *'sex'*. Ядерними вважаємо семи *'female'* і *'adult'*, оскільки вони можуть бути виокремлені в усіх поданих дефініціях. До того ж їх можна трактувати як ідентифікувальні завдяки тому, що вони позначають конкретний об'єкт дійсності, відмінний від інших визначеним набором ознак. Семи *'servant'*, *'partner'*, *'sex'*, *'emotionalizm'* вважаємо диференційними, оскільки вони маніфестуються в конкретних випадках слововживання аналізованої лексеми і позначають окремі характеристики об'єкта, вербалізованого лексемою *woman*. З цього видно, яке місце займає жінка як у мовній картині світу британців, так і в суспільному житті країни, адже лексичні процеси мови обов'язково пов'язані зі змінами в житті спільноти, що впливає на формування і динаміку лінгвокультурологічного простору.

Варто відзначити, що зміни в культурній, моральній, аксіологічній сферах яскраво відображені змінами в семантичній структурі лексеми *love* протягом

останніх чотирьох століть. Усі семми, які мають спільну сему ‘*affection*’ у словниках у семіму «*warm affection, attachment; a formula of request*». Це значення згрупувало найзагальніші погляди й уявлення про явище, яке актуалізує досліджувана лексема. Отже, можемо говорити про процеси уніфікації і тенденції до нейтралізації міжособистісної складової в лексемі *love* порівняно з її значеннями у XVIII-XIX ст. Нейтралізацію семантичного компонента ‘*sex*’ (стать) і акцент саме на почуттях між статями відповідно до першого значення у словниках XVIII-XIX ст., використаних під час дослідження, пояснюємо саме тогочасними мораллю і поглядами на явище, вербалізоване лексемою *love*.

Аналіз дефініцій лексеми *love* показав, що її семантичну структуру наповнюють такі компоненти: ‘*attraction*’, ‘*passion*’, ‘*union*’, ‘*intercourse*’, ‘*affection*’, ‘*romance*’, ‘*pleasure*’, ‘*care*’, ‘*interest*’. У ролі ядерних елементів функціонують семи ‘*affection*’ і ‘*care*’, які експліцитно чи імпліцитно простежуються в більшості розглянутих тлумачень. Мікросегменти ‘*attraction*’, ‘*passion*’, ‘*intercourse*’, ‘*romance*’, ‘*pleasure*’, ‘*interest*’, ‘*union*’ належать до диференційних сем, оскільки вони актуалізуються лише в конкретно визначених випадках і позначають окремі якості явища, вербалізованого лексемою *love*. Компоненти значення ‘*zero*’ і ‘*address*’ розглядаємо як периферійні з позиції їх значущості та реалізації. Отже, проаналізувавши значення лексеми *love* у діахронії, можемо зробити висновок, що зміни її семантичної структури є досить динамічними, однак позиції ядерних сем не змінюються. Трансформація стосується тільки диференційних та периферійних сем. Помітно, що значна актуалізація диференційних сем припадає на XX і початок XXI ст., які насичені трансформаціями у сфері культури, звичаїв та моралі. Тобто еволюцію значень лексеми *love* можна розглядати як своєрідне відображення головних суспільних і культурних процесів та подій.

Динаміка значення слова й, зокрема, словникової дефініції в контексті мовної картини світу маніфестує тісний взаємозв’язок мовних одиниць із позамовними реаліями та їх взаємовплив. У такому випадку лексична система мови є чутливим індикатором суспільних змін. Соціальні чинники найістотніше впливають на лексико-семантичну структуру, тому саме вона змінюється найбільше під час складних історичних періодів розвитку суспільства, трансформації суспільного і політичного устрою, науково-технічних революцій, культурних подій. На прикладі лексем *home* та *marriage, wife, love, woman* встановлено, що головні трансформації семантичної структури припадають на XX–XXI ст. із акцентом на початок XXI ст. Динаміка значень і мікросегментів, що їх актуалізують, стає відображенням процесів позамовної дійсності.

Отже, лексичне значення проаналізованих лексем проходить через процеси конкретизації, специфікації, коли дефініції в результаті еволюції актуалізують семантичні компоненти, які або були відсутніми і з’являються як реакція на певні події у країні, або з периферійних і супровідних переходять до розряду основних. Відтак, британська мовна картина світу на зрізі XVIII, XIX, XX та XXI століть не є гомогенною. Проаналізовані лексичні одиниці належать

до ядерної зони номінативного поля концепту FAMILY. У семантиці таких одиниць відбито знання та уявлення британської лінгвокультури про розуміння родини.

У четвертому розділі – «Актуалізація семантичної структури концепту FAMILY та його слотів у британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст.» – розглянуто та проаналізовано семантичну структуру концепту FAMILY та слотів, що його наповнюють (HOME, MARRIAGE, WIFE, HUSBAND, PARENT, MOTHER, FATHER, CHILD, WOMAN, MAN, LOVE), у публіцистичних текстах Великої Британії XVIII–XXI ст. Проведено аналіз поданих лексем у синхронії та діахронії з точки зору їхнього вживання у публіцистичному дискурсі, здійснено фреймове моделювання визначених слотів. Ці спостереження узагальнено і за допомогою застосування методики фреймового моделювання виявлені домінантні фрейми. Узагальнено, що динаміка реалізації словникових дефініцій у публіцистичних текстах Британії XVIII–XXI ст. не є цілковитим втіленням динаміки словникових тлумачень лексем, відібраних для аналізу.

Було виявлено, що семантична структура лексем, розглянутих на матеріалі лексикографічних довідників у попередньому практичному розділі, реалізується у публіцистичному дискурсі повністю або частково.

Встановлено, що компоненти лексем *husband*, *father*, *parent*, *wife*, *child* повністю представлені в газетних статтях. Лексикографічні дефініції знаходять відображення в текстах відповідного століття. Актуалізація сем і семем підтверджує словникові тлумачення релевантного періоду. Тому на прикладі вказаних лексем говоримо про єдність мовної картини світу, зафіксованої у словниках та вербалізованою у публіцистичному дискурсі.

Наприклад, проведений аналіз показав, що семантично структури лексеми *woman* у словниках і газетних публікаціях різняться, іноді суттєво. Частотною є наявність мікросегментів значення у публіцистичному дискурсі, лексикографічно вони не зафіксовані (*opponent*, *rival*, *partner*, *non-female*, *sexual* *object*). Серед них лише компонент *sexual* *object* отримує лексикографічну експлікацію, але з певним «відставанням» у часі. У газетних публікаціях його можна виокремити в середині XIX ст., а у словнику – на початку XXI ст. Отже, для XVIII та XIX ст. типовими є такі фрагменти: “**Women** have quite another destination, and were created for more noble ends than that of being a vain spectacle;... We are born **women’s** friends, not their rivals. ... have regarded **women** as dangerous companions.. (1785, The Times)”; A **woman** “the object and the victim or a base sensuality. ... a female ... had been most grossly insulted ... also **women** are not free from insult by those who should be their protectors.... We have here an indication of **woman** passing from her original state of purity and innocence, to depravity and crime (1840, Southern Star). У XX та XXI ст. публіцистичний дискурс виявляє інше бачення жінки: “... The new **woman** has kept her womanliness whilst acquiring a hard head and a sound business judgment. ... Above all, **women** are going to take a new place in the affairs of the nation. Hitherto, their work has mostly called for no great mental effort ... (1916, The Times); ... **Women** also tackle the bulk

of the most loathed chores, such as ironing and cleaning the toilet. ... For centuries, women have campaigned for more equality in the workplace. We no longer want a man's seat on the bus, we want his seat on the board (2016, The Times).

Семантичне наповнення лексем *marriage, mother, home, woman, man, love* у публіцистичних текстах частково відображає їхню семантичну структуру, зафіксовану у словнику. Помічено, що більшість мікросегментів значення, наявних у публіцистичному дискурсі, але не зафіксованих у словнику відповідного періоду, набувають лексикографічної репрезентації у ХХ – на початку ХХІ століть.

Під час розгляду слотів *woman, mother, love* було помічено, що деякі компоненти значення, виокремлені в газетних текстах, не мають лексикографічної фіксації у словниках заданого періоду. Для *woman* таким компонентом є ознака ‘*non-female*’, для *mother* – ‘*non-biological*’, для *love* – ‘*homosexual*’. Після детального вивчення контексту було встановлено, що актуалізація некодифікованих елементів значення у публіцистичному дискурсі є цілком виправданою історичними подіями, суспільними, моральними, аксіологічними установками відповідного періоду. У випадку тотожності семантичних структур публіцистичних і лексикографічних текстів говоримо про стабільність і міцність слотів, які задані лексеми вербалізують (*husband, father, parent, wife, child*).

Ці спостереження узагальнено і за допомогою застосування методики фреймового моделювання. Виявлені такі домінуючі фрейми – предметний, акціональний, посесивний, які є в основі усіх визначених слотів в аналізованому дискурсі усіх чотирьох століть. Домінуючі фрейми цих слотів зазнають розширення чи звуження ознак актуалізованих схем, що простежуємо на діахронічних зрізах публіцистичного дискурсу. Ідентифікаційний та компаративний фрейми є додатковими концептуальними формами вербалізації, які переважно реалізуються у ХХ та ХІХ ст., що свідчить про розвиток і розширення аналізованих фреймів, а також показує розвиток публіцистичного дискурсу, його контентне наповнення та формальне вираження.

До прикладу, аналіз міжфреймової структури слоту WOMAN у британському публіцистичному дискурсі ХVІІІ – ХХІ ст. виявив, що основне розширення слоту припадає на ХХ – ХХІ ст. Поява компаративного фрейму (схема подібності) свідчить про нарощення образного потенціалу слоту, його метафоричне застосування. Розширення посесивного фрейму за рахунок схеми власності, а саме додавання елементів, які підкреслюють соціальні права денотата аналізованого слоту, поглиблюють соціальну значущість об'єкта дійсності, вербалізованого слотом WOMAN. Отже, актуалізація та динаміка компонентів лексеми *woman* у публіцистичному дискурсі Британії ілюструє розвиток поняття, яке позначається досліджуваною лексемою. Поява нових компонентів у газетних публікаціях і їх відсутність у лексикографічних довідниках відповідного періоду є яскравим доказом своєрідного «відставання» словникової кодифікації. Семантичні компоненти, не представлені в дефініціях, функціонують у живому мовленні (публіцистичному дискурсі) й отримують

відображення у словнику тоді, коли знання і досвід, вербалізовані ними, стають загальнодоступними.

Аналіз міжфреймової мережі слоту LOVE вказав на суттєвий розвиток цього слоту. Так, ХХ ст. стає тим періодом, коли аналізований слот значно розширюються: спостерігаємо появу усіх п'яти фреймів і розширення тих, які присутні у ХVІІІ ст. Предметний фрейм за рахунок поглиблення кваліфікаційної схеми і появи схеми буття підкреслює якісні і буттєві характеристики денотата, актуалізованого слотом LOVE. Виникнення акціонального фрейму виокремлює діяльнісну складову слоту як базову ознаку. Додавання до посесивного фрейму схеми партитивності уможливує стверджувати про гіперо-гіпонімічні відносини денотата, актуалізованого слотом LOVE, із іншими об'єктами дійсності. Ідентифікаційний фрейм (схема класифікації) вказує на необхідність деталізації, уточнення денотата слоту LOVE. Поява компаративного фрейму (схема подібності) акцентує образу складову аналізованого слоту.

Аналіз міжфреймових мереж слотів концепту FAMILY вияв, що слоти, які актуалізують абстрактні поняття (HOME, MARRIAGE, LOVE), зазнають суттєвих трансформацій через появу нових фреймів і пропозиційних схем. Слоти CHILD, WIFE, HUSBAND, PARENT, MAN є стійкими, зміна наповнення їхніх фреймових структур є незначною. Слоти MOTHER, FATHER, WOMAN характеризує розширення або звуження значень фреймових структур.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу простежити й експлікувати вербалізацію концепту FAMILY в контексті еволюції британської мовної картини світу та британському публіцистичному дискурсі. При цьому методологічно важливим для нашого дослідження є розуміння того, що мовну картину світу як функціональну систему ефективніше вивчати за допомогою інтеграційного підходу, оскільки в цьому випадку можливе використання різних методів і прийомів для дослідження обраного об'єкта. Як інтеграційний метод застосовано лінгвістичне моделювання, яке в роботі ґрунтується на результатах проведеного компонентного аналізу, доповненого методом словникових дефініцій, вертикально-горизонтальним аналізом, принципами синхронії та діахронії, культурно-історичним коментарем та семантичною реконструкцією, моделюванням міжфреймових мереж.

Отже, розуміння лексичного значення слова як складної структури, що відображає впорядковані знання людини про світ, на якому базується наше дослідження, уможливує розгляд процесу розвитку і становлення значення, а не лише констатацію його складових. У даному випадку лексема розглядається як конденсована специфічна модель досвіду людини. Тому когнітивно-семантичне моделювання фрагмента мовної картини світу розглядається як дослідницька процедура, метою якої є створення наукового конструкта, що відтворює у спрощеному і схемному вигляді здатність мови до саморозвитку під

впливом культурологічних, історичних, політичних, соціальних, суспільних та інших чинників.

Описана в роботі методика проведення дослідження дає змогу встановити залежність і зв'язок між динамікою когнітивно-семантичних структур, їхнім відображенням у словниках й актуалізації у публіцистичному дискурсі. Саме ця проекція знання людини про світ, про себе найбільш повно, точно, об'єктивно маніфестує зміни та трансформації культурно-світоглядної, ідеологічної і загалом гуманітарної сфер людського буття. Такий аналіз дає найменший рівень похибки в аналізі мовної картини світу та її еволюції. Цей метод дає змогу описати ключові вектори її еволюції та виокремити певні акценти і специфіку, характерні для окремих періодів розвитку британської суспільної сфери, унаочнити, зробити доступним для аналізу ландшафт британської моделі світу.

Результати проведеного аналізу дають підстави говорити про такі способи маніфестації лінгвокультурного компонента в лексикографічних довідниках: ієрархія сем; ієрархія семем; актуалізація сем; поява нових компонентів ЛЗ; перехід сем на периферію семантичної структури ЛЗ і навпаки; нівелювання сем; динаміка змістового наповнення дефініції; стилістичні позначки.

Так, з'ясовано, що зміни в історичній, політичній, культурній, соціальній сферах життя відображаються у структурі лексичного значення слова. Встановлено, що суттєві і найбільш значущі трансформації семантичної структури датуються ХХ–ХХІ ст. зі значним домінуванням саме початку ХХІ ст. Дефініції цього періоду відзначаються антропоцентризмом із наголосом на індивідуалізмі і суб'єктивізмі словникових тлумачень. А саме актуалізація чи нівелювання окремих сем, когнітивних схем є результатом зазначених змін. Розширення знань про певний предмет чи явище неминуче призводить до розширення семантичної структури, переходу компонентів значення у вищі розряди ієрархії сем. Набуття нового досвіду втілюється у специфікації, конкретизації значень полісемантичної структури. Суспільні рухи, тенденції, течії ставлять у центрі діяльності людину-індивіда, окрему особу в контрасті з цілим соціумом та природою. Еволюція словникових дефініцій і лексичного значення аналізованих іменників відображає ці процеси, вказуючи імпліцитно чи експліцитно на компоненти, які актуалізують антропоцентризм, часто індивідуалізм і егоцентризм.

Результати експерименту другого розділу показали, що в медіа-дискурсі реалізація семантичних структур відібраних іменників залежить від ступеня актуалізації виявлених у дефініціях мікросегментів значення та їх релевантності певному історичному і культурно-моральному оточенню.

Дослідження динаміки концепту FAMILY у публіцистичному дискурсі Британії XVIII – ХХІ ст. виявило, що певні семантичні характеристики присутні у структурі концепту у всі вказані епохи, що дає підстави вважати їх історичними константами. Ті характеристики, які актуалізуються у дискурсі лише певного століття, вважаємо історичними змінними. Аналіз отриманих даних дав змогу зробити висновок про те, що історичні зміни стосуються не лише окремих слотів концепту FAMILY, а й їхнього наповнення.

Історичними константами структури концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі є слоти WOMAN і MAN, оскільки їхні фрейм-структури усіх чотирьох століть є найбільш розгорнутими. Сюди ж відносимо слот PARENT, міжфреймова мережа якого у XVIII – XX ст. є заповненою усіма п'ятьма базисними фреймами.

Історичними змінними структури концепту FAMILY є слоти LOVE, CHILD, HOME. Серед вказаних фреймів найбільш варіативним є слот LOVE, оскільки його міжфреймова мережа значно еволюціонує у публіцистичному дискурсі Британії впродовж XVIII – XXI ст.: від двох фреймів до п'яти.

Зіставивши дані про варіювання слотів концепту FAMILY у публіцистичному дискурсі Британії XVIII – XXI ст., робимо висновок про регулярні подібності і відмінності історичних варіантів структури аналізованого концепту й виокремлюємо такі основні слоти:

- XVIII ст. – PARENT, FATHER, WOMAN, MAN;
- XIX ст. – PARENT, FATHER, WOMAN, MAN;
- XX ст. – PARENT, WOMAN, MAN, LOVE;
- XXI ст. – WOMAN, MAN, LOVE.

до змінних слотів зараховуємо:

- XVIII ст. – LOVE;
- XIX ст. – LOVE;
- XX ст. – CHILD;
- XXI ст. – HOME, CHILD.

Отже, діахронічно стабільними є слоти WOMAN, MAN, діахронічно нестабільними – LOVE, CHILD.

Отже, робимо висновок, що основою поняття, актуалізованого концептом FAMILY у публіцистичному дискурсі Британії XVIII – XXI ст., є «чоловік» і «жінка», які є ядерними конститuentами сім'ї, до яких у XX ст. додається любов, як один із основних елементів. Компоненти «дім» і «дитина» переходять на периферію структури аналізованого концепту, тобто вони функціонують як необов'язкова складова сім'ї.

Розгляд міжфреймових мереж слотів концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст. дав підстави зробити висновок, що у всі аналізовані періоди предметний і посесивний фрейми кількісно превалюють. Вони містяться у кожному аналізованому слоті, тобто квалітативний параметр слотів і просторовий зв'язок ВОЛОДАР-ВЛАСНІСТЬ цих слотів і аналізованого концепту відповідно, є найчастотнішими у публіцистичному дискурсі вказаних століть. Цей параметр вказує на домінування предметних категорій у світосприйнятті і світобачення мовної спільноти.

Наступним за частотністю об'єктивації є акціональний фрейм, який актуалізується повністю лише у XX – XXI ст. Це вказує на те, що діяльнісна/дієва характеристика актуалізованого концепту FAMILY є однією з превалюючих. FAMILY є таким ментальним конструктом, який діє, перетворюється, зазнає змін відповідно до умов, в яких функціонує.

Ідентифікаційний фрейм актуалізується лише через схему класифікації. Він є додатковою концептуальною формою вербалізації, який використовується для класифікації/специфікації окремих слотів з метою уточнення категоризації, сфери їхнього вжитку, акцентування певних специфічних ознак.

Компаративний фрейм є наймеш частотним і проявляє свій потенціал лише у ХХІ ст. схемою подібності, формуючи міжпросторові зв'язки з іншими концептуальними сферами.

Когнітивно-семантична структура слова в історичній ретроспективі трансформується: значення з'являються або зникають, міняють своє положення стосовно одне одного. Ці процеси свідчать про те, що в носіїв певної мови змінюються уявлення про навколишню дійсність, зміщуються пріоритети, модифікується оцінка актуальних явищ. Моделювання концептуального простору аналізованого поняття відображає такі його базові властивості, як багатовимірність та динамізм, що виявляється у розширенні фреймів за рахунок додавання схем, та цілісність, представлена через відношення між компонентами, які вербалізують базові пропозиційні схеми.

Важливим для цього дослідження є те, що поняття мовної картини світу виводиться на новий рівень узагальнення разом із застосуванням культурологічного підходу, який інтегрує дані лінгвістичних і культурологічних розвідок. Такий опис мовної картини світу є безперечною цінністю для виявлення особливостей національного менталітету, сприяє кращому розумінню культур та їх діалогу.

Перспективою подальшого дослідження є комплексний аналіз еволюції ключових концептів британської мовної картини світу та їх діахронічної актуалізації в різних типах дискурсу.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Матіяш І.М. Етнолінгвокультурні модуляції семантичної структури лексеми «*FREEDOM*» у контексті еволюції британської мовної картини світу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Серія Філологія (мовознавство): збірник наукових праць / [гол. ред. Н.Л. Іваницька].* 2013. Вип. 18. С. 172-181.

2. Матіяш І.М. Еволюція британської мовної картини світу у контексті динаміки семантичної структури лексеми «*WOMAN*». *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія «Філологічна».* 2013. Вип. 34. С. 135-139.

3. Матіяш І.М. Еволюція лексеми «*GENTLEMAN*» у контексті британської мовної картини світу. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія «Філологічна».* 2013. Вип. 39. С. 238-241.

4. Матіяш І.М. Семантичні трансформації лексеми «*WAR*» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Наукові записки КДПУ*

ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2014. Вип. 127. С. 278-282.

5. Матіяш І.М. Динаміка семантичної структури лексеми «MOTHER» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Мова і культура. (Науковий журнал)*. 2014. Вип. 17. Т. I (169). С. 182-188.

6. Матіяш І.М. Динаміка семантичної структури лексеми «FAMILY» у контексті еволюції британської мовної картини світу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2014. Вип. 42. С. 99-103.

7. Матіяш І.М. Динаміка семантичної структури лексеми «FATHER» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 53. С. 99-103.

8. Матіяш І.М. Структурно-лексикографічні модуляції лексеми «MARRIAGE» в британській мовній картині світу. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2015. Вип. 73. С. 131-136.

9. Матіяш І.М. Семантичні трансформації лексеми «LOVE» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства: збірник наукових праць / гол. ред. М.Є. Скиба*. 2016. Вип. 10. Т. 2 (К-П). С. 149-155.

10. Матіяш І.М. Еволюція лексеми «WIFE» у контексті британської мовної картини світу. *Нова філологія. Збірник наукових праць*. 2016. № 68. С. 108-113.

11. Матіяш-Гнедюк І.М. Актуалізація словникових дефініцій лексеми «WOMAN» у британському медіа-дискурсі в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2017. № 26. Т. 2. С. 48-50.

12. Матіяш-Гнедюк І.М. Актуалізація словникових дефініцій лексеми «FAMILY» у британському медіа-дискурсі в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: «Філологічні науки» (мовознавство): Збірник наукових праць*. 2017. № 8. Т. 1. С. 134-137.

13. Матіяш-Гнедюк І.М. Актуалізація словникових дефініцій лексеми love у британському медіа-дискурсі в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Південний архів. Філологічні науки*. 2017. Вип. 67. С. 118-121.

14. Матіяш-Гнедюк І.М. Аналіз понятійного складника концепту Family (діахронний аспект). *Закарпатські філологічні студії*. 2018. Вип. 5. С. 73-77.

15. Матіяш-Гнедюк І.М. Семантичний аналіз синонімів номінативної лексеми концепту Family. *Іноземна філологія*. 2019. Вип. 132. С. 26-34.

Наукові праці в зарубіжних наукових виданнях:

16. Matiyash I. The Evolution of the Sematic Struture of Lexeme HOME in the British Linguistic World Image. *Europäische Fachhochschule. European Applied Sciences*. 2013. # 11 (Vol. 2). P. 13-16.

17. Matiyash I. Ethnolinguistic and Cultural Modulations of Semantic Structure

of Lexeme PEACE in the Context of Evolution of the British Linguistic World Image. *Science and Education a New Dimension: Philology, II* (1). Issue 17. 2014. P. 11-14.

18. Матіяш І.М. Семантичні трансформації лексеми «country» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Studia Slawistyczne: Etnolingwistyka i Komunikacja Miedzykulturowa*. 5. 2018. S. 91-100.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

19. Матіяш І.М. Лингвокультурные параметры трансформации семантической структуры лексемы «SIN» в британской языковой картине мира. *Научная дискуссия: Вопросы филологии, искусствоведения и культурологии. Материалы XIV международной заочной научно-практической конференции (23 июля 2013 г.)*. М. : Изд. «Международный центр науки и образования», 2013. С. 164-170.

20. Matiyash I.M. Linguistic-cultural structural lexicographical Modulations of the Lexeme MARRIAGE in British Linguistic World Image. *Verbal Culture of Humanity through the Prism of Ages. Materials digest of the LVIII International Research and Practice Conference and II stage of the Championship in philological sciences (London, July 18-23, 2013)*. London: IASHE, 2013. P. 23-25.

21. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «EDUCATION» у британській мовній картині світу. *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2016): матеріали III Міжнародної наукової конференції (Івано-Франківськ, 18–19 березня 2016 р.)* / відп. ред. Я.Т.Билиця, О.Я. Остапович: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ: ТОВ «ВГЦ «Просвіта», 2016. С. 87-91.

22. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «TRUTH» у британській мовній картині світу. *Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 19-20 серпня 2016 року*. Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2016. С. 57-61.

23. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «LIE» у британській мовній картині світу. *Американські та британські студії: мовознавство, літературознавство, міжкультурна комунікація: Збірник наукових праць (IX міжнародна науково-практична конференція з питань мовознавства та літературознавства, 14-15 квітня 2016 року, м. Київ)* / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. Г. Шостак. К.: Талком, 2016. С. 212-217.

24. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «MONEY» у британській мовній картині світу. *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2017): матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Івано-Франківськ, 16-17 лютого 2017 р.)* / відп. ред. Я. Т. Билиця, О. Я. Остапович: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ: ТОВ «ВГЦ «Просвіта», 2017. С. 112-115.

25. Матіяш-Гнедюк І.М. Компонентний аналіз значення слова як інструмент виокремлення понятійного складника концепту. *Мова та культура : сучасні аспекти співвідношення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 7–8 грудня 2018 року*. Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2018. С. 79-81.

26. Матіяш-Гнедюк І.М. Дефініційний аналіз і семантична структура імені концепту. *Рівень ефективності та необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови та літератури : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 10–11 травня 2019 р.* Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2019. С. 103-105.

27. Матіяш-Гнедюк І.М. Публіцистичний дискурс як матеріал лінгвокультурних досліджень. *Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 24–25 травня 2019 року*. Одеса: Південноукраїнська організація «центр філологічних досліджень», 2019. Ч. 2. С. 83-86.

28. Матіяш-Гнедюк І.М. Мовна картина світу як виразник об'єктивної дійсності засобами мови. *International scientific and practical conference «Research of different directions of development of philological sciences in Ukraine and EU», Romania, Baia Mare, September 20–21, 2019*. Бая Марє: «Izdevnieciba Baltija Publishing», 2019. С. 72-75.

АНОТАЦІЯ

Матіяш-Гнедюк І.М. Актуалізація концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – Херсонський державний університет Міністерства освіти і науки України, Херсон, 2021.

Дисертація присвячена виявленню семантичних та дискурсивних характеристик засобів вербалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст.

Лексичне значення слів постає результатом осмислення, аналізу, категоризації навколишньої дійсності в рамках конкретної культури, яка у представленому дослідженні знаходить відображення в іменниках, що наповнюють концепт FAMILY, а саме: *family, marriage, wife, husband, mother, father, home, woman, love, happiness*. Встановлено, що головні трансформації семантичної структури припадають на XX – XXI ст. Динаміка значень і мікросегментів, що їх актуалізують, стає відображенням процесів екстралінгвальної дійсності. Визначено, що лексичне значення проаналізованих лексем проходить через процеси конкретизації та специфікації.

Аналіз лексем-вербалізаторів слотів HOME, MARRIAGE, WIFE, HUSBAND, PARENT, MOTHER, FATHER, CHILD, WOMAN, MAN, LOVE, що наповнюють концепту FAMILY у публіцистичному дискурсі, показав домінуючу актуалізацію тих сем і семем, які є притаманними для усіх членів культурно-мовного середовища. Застосування методики фреймного моделювання дало змогу виявити домінуючі предметний, акціональний, посесивний фрейми,

які є в основі усіх визначених слотів в аналізованому дискурсі усіх чотирьох століть.

Ключові слова: лексичне значення, концепт, фрейм, слот, компонентний аналіз, фреймове моделювання.

АННОТАЦИЯ

Матияш-Гнедюк И.М. Актуализация концепта FAMILY в британском публицистическом дискурсе XVIII – XXI вв. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Херсонский государственный университет Министерства образования и науки Украины, Херсон, 2021.

Диссертация посвящена выявлению когнитивно-семантических и дискурсивных характеристик средств вербализации концепта FAMILY в британском публицистическом дискурсе XVIII – XXI вв.

Лексическое значение слов возникает результатом осмысления, анализа, категоризации окружающей действительности в рамках конкретной культуры, которая в представленном исследовании находит отражение в существительных, наполняющих концепт FAMILY, а именно: *family, marriage, wife, husband, mother, father, home, woman, love, happiness*. Установлено, что главные трансформации семантической структуры приходятся на XX – XXI вв. Динамика значений и микросегменты, которые их актуализируют, становится отражением процессов экстралингвистической действительности. Определено, что лексическое значение проанализированных лексем проходит через процессы конкретизации и спецификации.

Анализ лексем-вербализаторив слотов HOME, MARRIAGE, WIFE, HUSBAND, PARENT, MOTHER, FATHER, CHILD, WOMAN, MAN, LOVE, наполняющие концепт FAMILY в публицистическом дискурсе, показал доминантную актуализацию тех сем и семем, которые присущи для всех членов культурно-языковой среды. Применение методики фреймов моделирования позволило выявить доминантные предметный, акциональный, посесивный фреймы, которые представлены в основе всех определенных слотов в рассматриваемом дискурсе всех четырех веков.

Ключевые слова: лексическое значение, концепт, фрейм, слот, компонентный анализ, фреймование моделирования.

ABSTRACT

Matiash-Hnediuk I. M. Verbalization of the Concept FAMILY in the British Publicistic Discourse of the 18-21 Centuries. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology, Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Kherson State University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kherson, 2021.

The dissertation focuses on the cognitive-semantic and discursive characteristics of the verbalization of the concept FAMILY in the British publicistic discourse of the 18-21 centuries.

The work traces the evolution of the concept FAMILY in the British language picture of the world using media discourse from the end of the XVIII century to 2020; identifies patterns of transformation of the lexical meaning of verbalizers of the concept FAMILY due to the changes in the historical, political, cultural, social spheres of life in England in the 18-21 centuries.

The paper proves that the lexical meaning is the result of comprehension, analysis, categorization of the surrounding reality within a specific culture, which in the present study is reflected by the slots that constitute the concept FAMILY. The ability of the publicistic discourse to trace the interdependence of the communicative needs of society and language is characterized: needs change according to the dynamics of culture and society, and language tools are adapted to these needs. Thus, the projection of the results of the analysis of the lexical meaning of a word on the publicistic discourse will make it possible to precisely identify those semantic components that are significant and important at a certain stage of development of society.

The semantic structure of lexemes that fill the slots of the concept FAMILY is considered and analyzed. Using the component analysis method in combination with the method of dictionary definitions, as well as using data from other social sciences and the humanities, the analysis of these lexemes in synchrony and diachrony based on fundamental lexicographic sources of Britain 18-21 centuries is carried out. It is established that the main transformations of the semantic structure occur in the 20-21 centuries. The dynamics of meanings and microsegments that verbalize them becomes a reflection of the processes of extralinguistic reality. It is determined that the lexical meaning of the analyzed lexemes passes through the processes of concretization, specification, when definitions as a result of evolution verbalize semantic components, which were either absent or appear as a reaction to certain events in the country.

The thesis presents the structure of the concept FAMILY and the slots filling it (*marriage, wife, husband, mother, father, home, woman, love*) in the publicistic texts of Britain of the 18-21 centuries. The analysis of the given slots in synchrony and diachrony from the point of view of their usage in the publicistic discourse is carried out, frame modeling of singled out slots is carried out. These observations are generalized, and the dominant frames are identified using the technique of frame modeling. It is generalized that the dynamics of the implementation of dictionary definitions in the publicistic texts of Britain of the 18-21 centuries is not a complete embodiment of the dynamics of vocabulary definitions of the lexemes selected for analysis.

Dominant frames in the publicistic discourse of the XVIII-XXI centuries are the THING, ACTION and POSSESSION frames. The IDENTIFICATION and COMPARISON frames are additional conceptual forms of actualization, which are mainly observed in the 20 and 19 centuries, which indicates the development and expansion of the analyzed frames, as well as shows the development of journalistic discourse, its content and formal expression.

Key words: lexical meaning, concept, frame, slot, component analysis, frame modeling.

Підписано до друку 12.04.2021 р.
Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Гарнітура Times New Roman.
Наклад 100 прим. Зам. № 84.

Віддруковано з готового оригінал-макета у друкарні ПП Супрун В.П.
Україна, 76014, м. Івано-Франківськ, вул. Витвицького, 24/2.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції сер. ІФ № 25 від 17.10.2005 р.